

اوزرینه يك بيوك تأثیری اوله جی ده تا کید اولیور . بز بواشی هر نه قدر — باشلا دیغمز — « دائرة المعارفی » باشه چیقاردقدن صوکره به براقق ایستور ایسه کده آرزوی عمومی به قارشیی جواب ویرمکدن بشقه چاره بولامدق ؛ بناءً علیه کلفتی نظر اهمیت آیه رق امتک دعوتنه اجابی اختیار ایله دک ؛ امید ایدرزکه : بونکه اوزرینه ترتب ایدن حقوقک بعضیسنی ایفا ایتمش اولورز . والله المستعان وعلیه التکلان

فقط ، بومیدان مباحثه کنده می آتمازدن مقدم شوا یکی فلسفه آرسنده کی خاطری صاییلان محاربه نک وجوه تفصیلی حقنده اختیار ایده جکم مسلکی — قارئینی متیقظ بولوندریمق مقصدیله — بیان ایتک ایستورم . بونک ایچون ده اولاطیعت ، ماده ، حیا ، نظام کائنات ، انسان ، اجتماع اوزرینه اولان مذاهب جدیدی تلخیص ایله باشلامق ؛ صوکرده بونلردن آله ایدیان آراء مادیه یی — اونلرک صاووردقلری اعتراضلردن ، اورتیه قویدقلری شه لردن هیچ یر شیئی تخفیف ایتیه رکه — بسط وتمهید ایتیه یی موافق کوربورم . همده ، اونلرک آرا و افکارینی ، اونلری تأیید خصوصنده یک ایلری کیدنلرکده راضی اوله جی اوزره صورت حقیقه سیله تصویر ایتک ایچون وسعی صوکرده رجه به قدر بذل ایده جکم که : اونلر طرفندن آتیلان مریملری ، شبه لری مناقشه ایتدیگمز زمان قارئین کرام ، اونلرک ضعیف ، قوی جهتلری ، صواب و خطا اولان نقطه لری ایجه کورسون ؛ برده بوروده چکمز سلسله مباحثه دن چیه حق نتیجه اوزرینه قارئین کرامک ویره جکی حکم ، ایکی خصصک اوزون اوزادی به ایراد ایتدکلری اک بلیغ حجج و دلائلی ایشدکدن صوکره ویریان احکام عادلّه صفتی حارز اولسون .

فلسفه مادیه یک قدیمدر ؛ بوفلسفه نک ایلک واضعلری فلاسفه قدیمه یونانیه در . فلاسفه یونانیه نک آثارینی تتبع ایدنلر : اک اول روحی انکار ایدرک هر شیک اصلی صواولدیغی زعمنده بولنان فیلسوفک میلاد عیسی دن (۶۳۵) سنه مقدم تولد ایدن « طالیس » اولدیغنه ذاهب اولمشلردر .

بونی ، ربع عصر مقدراری بر زمان کچد کدن صوکره « انکسیاندر » تعقیب ایدیور . اوده هر شیک اصلی هیولا اولوب بونک غیرمتناهی اولدیغی ، حرکت ذاتیه سی بولندیغی زعم ایدیوردی . دهها صوکره « اکسنوفانس » ، « پارمنید » ، « هرقلیط » ، « امپیدوقلس » بومسلکی تعقیب ایدیورلردی ؛ بونلرده عالم ازلی در ، مخلوق دکلددر ؛ یعنی عالم ماده سیله قدیمدر ؛ بنفسه متحرکدر ؛ نوامیسیله قائمدر ... زعمنده بولنیورلردی . بوندن بشقه « امپیدوقلس » عالم حیک (عضویاتک) تدریجا تکون ایدرک وجود ، بوکون بولندیغی درجه به کلنجه به قدر ناقصدن کاملک نشئت ایدوب کلدیکنه قائل اولمشدی .

بوندن صوکره « لوسیپ » ظهور ایدیور . بو فیلسوفده ماده نک غیر قابل انقسام ، جملری متساوی اولان اوراق ذره لردن متکون اولوب

حرمانک ماعداسنده کی امر و نهیلری امر ونهی الهی مثابه سنده اولدقلرینی (واذا حللتم فاصطادوا) نصنه قارشیی (!) صید بری و بحری حقنده برطاقیم قیود نظامیه وضع ایتمش اولمالریله اثبات ایده جک اولیورسکنز . حال بوکه بزم دعوا من زرده ؟ سزک جولانکه افکارکز اولان وادی استلال زرده ؟ حکومتک تزید واردات رسومیه ایچون وضع ایتدیکی قیود مانعه نک حل و حرمته جهت تعلقی ندر ؟ حکومتک بعض مواسمده حبس ویا جزای نقدی تهدیدی آلتنده صیدی منع ایتمه سی (واذا حللتم فاصطادوا) امر جلیلک متضمن اولدیغی حل و اباحی تقید ویا تخصیص ایدرمی ؟ حکومتک بو منی ایله لحوم صیدک حرام وحتی مکروه اولایله جکنی تصور ویا تخیل ایده جک برمسلمان وارمیدر ؟ هر حالده قیاسکز قیاس مع الفارقدر . خزینه به واردات بولق ایچون دوشونلش بر تدبیر نظامی ایله مسلمینک نکاح و طلاق کی محافظه احکامی کفار الله کچن بلادده بیله معاهدات ایله حکومتجه التزام ایدیان شرعی حل و حرمت مسائلی بیننده وجه شبه یوقدر . هر حالده (فاصطادوا) نص قرآنیسه قارشیی قید نظامی قاله آتماز که بونظامی امر الهی به قارشیی وضع اولونمش دییه تلقی ایدلم . وبو احتجاجکز معقول بولام .

مع مافیه — بر مبعوث محترمله مناظرده کی شرف غیر منکر اولقله برابر — بوچوروک دلیلکزی ایراد ایدرکن قوللاندیگمز لسانده سزکله مناظرده دن بی — مع التأسف — منع ایدیور . زیرا سز بو وسیله ایله ده (فاصطادوا) امرینه قارشیی (!) اولو الامر قانون وضع ایتدیکی حالده بوکا قارشیی لسان شریعتک ساکت وایکم قالدیغی سوبلیورسکنز که — اولکی مقاله کرده یایدیگمز کی — بوراده ده نصوصه ، اوامر الهیه به قارشیی وظیفه تعظیمی محل تعبیراتی ابدالده بأس کورمیورسکنز . سزه جواب ویرسم مقابله ایدرکن کیم بیلیر دهها نه کی ناشینده تعبیرات ایله بزی دلخون ایده جکسکنز ؟ هر حالده یازی بازارکن بحث ایتدیگمز موضوعات مقدسه به قارشیی سزی دهها حرمتکار کورنجیه قدر سزکله مباحثه ایتکده معذورم .

احمد نعیم

فلسفه

فلسفه مادیون ایله فلسفه روحیونک

چارچشمی [۱]

« مادیون فلسفه سنک ادیان هجومی » عنوانی آلتنده یازمش اولدیغمز مقاله به قارئین کرامک یک زیاده اهتمام ایتدکلرینی اکلا یورم ؛ هر طرفدن کوندربلن مکتوبلرده « مادیون » فلسفه سیله « روحیون » فلسفه سی آرسنده کی منازعه به عائد اولان مباحثک ایچنه طالارق اونلری تتبع ایتمه من طلب اولیور ؛ همده بونک حیات اجتماعیه من

[۱] مترجمی : آقسه کیلی احمدجدی

مطبوع اولان لوح مجالیه تشبیه ایدیوردی . « جون لوك » ك نظریه سینه کوره « عقلده تولد ایدن هرشی ، طریق حواس ایله وارد اولیور ، طریق حواسدن وارد اولیان شیلر عقلده تولد ایدم میودی . »

اون سکنزنجی عصرده ایسه فرانسهده « بطرس بیل » ظهور ایدیوردی . بونك مقرراتسه کوره : « الحاد ، اعتقادات خرافیه دن افضل ایدی ، خلوده وجناب حقه اعتقاد ایتکسزینده امتك قوام و بقای اولور ایدی » ینه بوعصرده فیلسوف « دولامتری » برکتاب نشر ایدرکه مصادر علمك یالکیز حواس اولدیغنی ، ماده ایله روحك هرایکسی ده برشی دن عبارت اولوب روح حیوانی ایله روح انسانی آره سنده فرق اولدیغنی سوبله یوردی . آلمان فیلسوفلرندن « هولباخ » ده بونك طریقته سلوك ایتش دی : « هولباخ » دیوردی که : هرشی ، طبیعتده محصوردر ؛ ماورای طبیعتده « خیال » ك تولید ایله دیکی شیلردن بشقه هیچ بر موجود یوق در .

« هولباخ » اسباب غایبه یی ، یعنی کائنات و اجزاء کائناتک غایات مقررده ، مقاصد معینه ایچون خلق اولندقلریخ ده انکار ایدیوردی . مثلاً : بونلره کوره « کوز » ی - ایله دیگرلرینك قائل اولدقلری کی - کندیسیله کورولمك ، نوریله نائل هدایت اولنق مقصدیله فوق الطبیعه بر قوت ایجاد ایتش دکلدر ؛ بلکه تصادف و اتفاق نتیجه سی اولارق کوز بولندیغندن طولانی حیواناتده اونکله کورمه یه ، انتفاع ایتکه باشلامشدر .

وقتاکه « دائرة المعارف » مؤلفلرندن اولان « دیدون » فرانسهده ظهور ایتدی ، اوزمان مادیون مذهبی شایع اولمه یه باشلادی ؛ « دیدون » دیوردی که : ماده دن بشقه موجود یوقدر ؛ باقی کز حرارت واسطه سیله یورظهدن بر ذی حیات وجوده کتیرمك انسان ایچون ناصل ممکن در (یعنی هرشی ماده ایله ایضاح اولنور ؛ حیاتده ماده نك معتدل بر صورتده امتزاجندن عبارتدر .) یالکیز بونظریه ایله آلله بونك بتون نظریاتنك باطل اولاجنی اعتقادنده بولنیوردی . « دیدون » کوره وجود ، ماده ده اولان برتبادل ، دائمی بداختار ایدی .

« ۱۷۱۵ » سنه میلادیه سننده تولد ایدن فرانسیز فیلسوفلرندن « کوندیك » ده دیدرونه النحاق ایدیوردی . چونکه بوفیلسوفه کوره نفس ایله عقلك هرایکسی ده حرکات عصیه دن بشقه برشی دکلدی . « انسانك هر طرفی اعصابدر » مثل مشهوری ده بورادن متولددر .

انکلتزده ظهور ایدن « دافید هوم » ده بونلردن ایدی ؛ چونکه بوده روحی ، خلودی انکار ایدیور ، وحی تکذیب ایدیور ، بتون ادیان طعن و تشنیع ایدیوردی .

ایشته غریبک خالی بومرکزده در . شرقه کلنجه : شرقده مادیون فلسفه سنك ظهوری آنحق ایکنجی عصر هیری یه تصادف ایدیوردی . چونکه اوزمانلر بعض کتب اوائل ترجمه اولمش ایدی ، لکن اونلرک مذهبلی نشوونما بولمادیجی جهته اضلال ایتدیکی کیمسه لر پك محدود ایدی .

ازلدن بری فضای نامتناهی اولان بوشلقده بذاتها متحرک اولدیغنه ، اجسام مختلفه نك بوندن اجتماع و ترکب ایتدیکنه ، غیر قابل زواله اولدیغنه قائل اولیوردی .

« دیمقراط » ده بو مذهبی تعقیب ایدرک بومذهبی علم ایله تقویه ایله دی ؛ بومذهبی شرحه قوت و یروب فلسفه سنی دیله دیکی قدر توسیع ایدرک کندیمی ده اورایه نسبت اولندی . بونك فلسفه سنك حاوی اولدیغنی معنی شوایدی : « کافه جمادات و حیواناتك اصلی جواهر فرددر ؛ جواهر فردده غایت دقیق و آرالر مسافه ، بوشلق ایله آیرلمش اولان بر طاقم ذره لدر ؛ عوالم ایچون بر نهایت یوق در ؛ عوالم ، قوای طبیعتله تولد ایدرک صوکره زائل اولیور ، اونك محملنه بشقه سی حلول ایدیور ؛ روح غایت ایجه اولان جواهر فرددر ؛ عبارت اولوب مخلد دکلدر . »

بوندن صوکره سوفسطایه فلسفه سی نشئت ایدرک ناسی عقائد و محسوساتك هرایکسنده شکه دوشوریور ؛ الهی ، روحی ، عدل مطلق انکار ایدیوردی .

صوکره سقراط ، افلاطون ، ارسطو و تابعلری زماننده بلاد یونانیهده روحیون فلسفه سی یوکسلیریوردی ؛ لکن هر عصرده بونلره مخالف بعض افراد بولنیوردی ؛ ارسطونك تلیذلرندن اولان « ثاوفرسطیس » ده بونلردن در ؛ اصل بونلرک اک بیوکلری « اپیکور » ایدی . « اپیکور » قبل میلاد « ۳۴۲ » ده تولد ایتش ایدی ؛ کتایندن آلهیات قسمی قاندر اراق جواهر فردده مذهبی تأیید ایدیوردی ؛ « اپیکور » اولیه زعم ایدیوردی که : جواهر فردده فضای نامتناهیده بنفسه حرکت ، دائمه ایله متحرکدر ؛ بونلرک بعضی دیگریله تصادم ایدنجه زوبعك حرکتی کی بر حرکت حدوث ایدرک اتفاق و تصادفه - قصد ایله ، علم و حکمت ایله دکل - صورعدهده و تراکیب مختلفه یه مؤدی اولمشدر ؛ یعنی اجزاء فردده نك اتفاقی اولارق یکدیگریله تماس ایتلرندن صورت ایله ترکیب وجوده کلشدر . بالاخره اپیکوریه دن صوکره بلاد یونانیهده ظهور ایدن بعض حادثات و دین مسیحنكده کلسیله مادیون فلسفه سینه بر دورغونلق ، بر او بوشلق عارض اولمغه ارسطو و افلاطون فلسفه سی احراز سیادت ایدرک اوج اعلایه صعود ایدیوردی .

لکن مسیحدن صوکره اون التنجی عصرک بدایتلرنده ایتالیا فیلسوفلرندن « بطرس بومباتیوس » ظهور ایدرک بر کتاب نشر ایتدی ؛ « بومباتیوس » او کتاینده روحی انکار ایدیور ؛ بدینسز روحك قائم اولمی ، مستحیل اولدیغنه ذاهب اولیوردی . اون التنجی عصرک نهایتلرینه طوغری فرانسیز فیلسوفلرندن « جساندی » ، « بومباتیوس » ی تعقیب ایدیور ؛ مادیون فلسفه سنی تجدید ایدرک « بومباتیوس » ك زعمی تأیید ، و اونك اوزرینه ده ایدرک ایدیوردی .

صوکره اون یدنجی عصرده انکلیز فیلسوفلرندن « چونلوك » ظهور ایتدی . بو فیلسوف ده نفس ایچون معارف غریزه اولدیغنی انکار ایدیور ؛ عقل انسانی ، اوزرینه محسوسات خارجی

بوفلسفه نك اذهان اوزرينه عدم سطوتك اسبابندن بریسی ده :
عمرانك ترقیسی ، حرکت علمك تشیطی روح حریت وسلامتی نشر ایتسی ،
همزدهنده مباحثینی مباح قیلمسی خصوصنده اسلامك یا پیش اولدینی تأثیر ایدی .
بونور مدنی ، مستفیض ، نفوسی ، محاصمه دینده طرفیکر لکدن منع اید یوردی .
لکن ، شرقه طوغری آقوب کن حادثات موله طولایسیله شرقده اولان
هر حرکت ، حتی حرکت الحادده توقف ایتش ایدی . اون طقوزنجی
عصر دن اعتباراً ایسه مؤسسات علمیه لرده شرق ، غرب ایله اختلاط
ایدرك غرب دن مادیون فلسفه سنك نظریاتی اقتباس ایتیه به باشلا دیلر .

بوصورتله اوزمانه قدر درغون اولان مادیون فلسفه سی ینه
جانلانیوردی . دوقتور یعقوب صروف ایله فارس تیرالمقطف مجله سیله
بوفلسفه فی سوریه و مصر طرفلرنده نشره قیام ایتدی لر . شو قدر وار که مجله نك
قارلرینی - ککاک بیوکلری اهل اعتقاد دن در . - اغضاب ایتک ، قورقوسیله
بونلر صرف مادی اولان فکر لرینی جهراً اورتیه قومغه پک ده قادر اولامیور .
لردی . دوقتور شبلی شمیل ایسه قلباً بونلردن دها حرأ تکار ، شکیمه
بونلردن دها شدتلی اولدینی جهته مبادی مادیه سنی بتون صراحتیه
علناً اورتیه قویدی ؛ خالق تعالی ، روحی ، خلودی انکار ایله دی ؛
قرق سنه دنبری یازمش اولدینی شیلرک هپسندن مادیون مسلكنی پک
مفرط برصورتده مدافعه ایتدیکی کبی ، الیومده شجیع بر مدافع کبی
مسلك مادیونی مدافعه ایتکده در . بناء علیه شرقده مادیونک ریسی ،
دوقتور شمیل شبلی دیرسه ک تعجب اولناملیدر .

شبلی شمیل ، « علامه بوختر » ک دارون مذهبی اوزرینه اولان
شرحنی عریجه یه ترجمه ایتدیکی کبی ، اونک فلسفه سنی تأیید خصوصنده
خیلی رساله لرده یازمشدر ؛ بوصورتله نفوسده ایجه بریز براقش در ؛
بناء علیه بوملکته ، مادیونک استناد ایتدیکی اصولاری نقض ایدرك فلسفه
روحیونی تقویه ایتکده کی غرض و مقصد مزده اونک فلسفه سیله یازیلرینی
ابطال ایتک اولاجق در .

ایشته بونلر ، اوت بورایه قدر تعداد ایتدی کمز بوفیلسوفلر ،
مذهب مادیونک اماملری درکه : میلاد عیسی دن یدی عصر اول دن
بوکونه قدر اقطار مختلفه ده بولنرق غیر منقطع سلسله لر تألیف ایتدی لر .
لکن بونلر ، هیچ برعصرده اون طقوزنجی عصرک اخیرنده کی قدر
قوی الشکیمه ، شدید الممارسه اولما مشلدر ؛ چونکه بو عصرده پک چوق
مباحث ظهور اید یوردی : مثلاً طبقات الارض مباحثنده « لیل » ، نباتانده « نودن » ،
حیواناتده « جیبیل » ، احافیرده « اغاسین » ، اصل حیات وتولد ذاتی
(تولد بنفسه) ده « هکل » ، « جیجر » ، ماده نك اصلی مسئله سنده
« ویلیام طومسون » کبی فیلسوفلر ظهور اید یورلردی .

ایشته قواعد طبیعیه اوزرینه یوکسلن مادیون مذهبک بناسی بونلر
ایله تمام اولدی . صوکر « شارل دارون » کله رک فلسفه تحول ، یاخود
نشوا وارثا فلسفه سیله بونلر عالی بی تنویج ایتدی ؛ بوصورتله مادیون
فلسفه بی غایه قصوایه بالغ اولیور ، بوکا مقابلده روحیون فلسفه سنك

معالمی اتدراسه یوز طوتیوردی . اکر مادیون دن ، حتی فیزیولوژی کیر
« روسل و لاس » ، طبقات الارض علماسندن « اولیفر لودج » استاذ الکیمیای
« ولیم کروکس » انکلیز جمعیت علمیه سنك رؤسایندن علامه وفلکی
شهر آلمانیالی « زولتر » ایله ، فرانسه لی « قامیل فلاماریون » وحد حساب
کله ین دها برحق ذوات کبی بالذات فلسفه مادیه مؤسسلرندن اولان اعظم
رجالک مباحث نفسیه تجربیه ایله دیگرلرینه قارشی جیقمالری
اولسه یدی فلسفه روحیون بردها بلنی طوغرولته میه جق نسبتده زواله
محکوم ایدی . فقط برقمینی شمعی تعداد ایتدی کمز ، دیگرلرینی ده تفصیلاً
بجملرینی سردایده جکمز یرده ذکر اید جکمز بو ذوات ایله فلسفه روحیون
دوشدیکی یردن ینه قالقیور ، وقواعد حسیه طبیعیه اوزرینه استناد
اید یوردی . بناء علیه مادیون فلسفه سیله روحیون فلسفه سی بینته اولیه
بر محاربه ، چارپشمه کیردی که : صفحات تاریخ مثانی بیله قید
ایتهمش در . صوکره کندیسنه معاونت کوسرلرکجه فلسفه روحیون
دها زیاده بارلادیغندن مادیون فلسفه سی بوکا قارشی مباحث روحیه یه
مطلع اولمایان ، یاخود اسبب من الاسباب مطلع اولق ایسته مین رؤسادن
بشقه ملجأ بولامیوردی ؛

بز مادیون مذهبک اساسی اولان اصول طبیعیه وفروض علمیه نك
کننی بیان ایتهدن اول بومعرکه علمی نك ادوارینی تفصیله کیریشمه یه .
جکز که : طرفیکرک ایله اتهام اولنمایم ؛ برده خصمین متنازعینک قوتلرینک
مجموعی حقنده قارئین برعلایدینه بیلسینلر ! بناء علیه اول اصل ماده حقنده
مادیون مذهبک نه اولدینی ، صوکره وحدت طبیعت ، صوکره حیات حقنده کی
فکرلرینی ، دها صوکره « دارون » مذهبی ، حدوث خلقی فعل نوامیسی ایله
تعلیل ایتملرینی ، بونک اوزرینه بنا ایتد کیری نفی خالق ونفی روح مسئله .
لرینی ایضاح اید جکمز . بونلرک هپسندن صوکرده بو علمی مسئله لرک هپسندن
بالذات کندی اسلوبلری اوزره مناقشه ایدرك صوکره روحیون فلسفه سنی
بسط وتمهید وبوفلسفه جدید نك الله ، روح ، بقا عقیده سنده صورتله
یازدم ایتدیکنی ، بو فلسفه نك کرک شمعی یه قدر احداث ایتدیکی ؛
کرک بوندن صوکره عالمه میدان کتیره جکی انقلابات مقبوله یه اشارت
اید جکمز . والله ولی الصالحین .

مصرلی محمد فرید وجدی

الواح انتباه

اسلامیت ونصرانیت ، نصرانیتک حقسنز لقلری

مسلمانه لرده نجر آناری

جنوه دارالفنونی السنه شرقیه . پروفیسوری [ادوارد مونته]
مذکور مؤسسه ده اخیراً ویردیکی بر قونفرانسنده اسلامیتله خرسیتیانلق
آره سنده کی مبانیت ومغایرتدن بحث ایتش ومسلمانه لرده باشلایان آثار